

गाथिनो विश्वामित्रः, १६-१८ जमदग्निर्वा। १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा, १०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ। गायत्री, १-३ त्रिष्टुप्

इ॒मा उ॑ वां भृ॒मयो॑ म॒न्यमा॑ना यु॒वाव॑ते॒ न तु॒ज्या॑ अभूवन्।

क॑१ त्यदिन्द्रावरुणा॒ यशौ॑ वां येन॒ स्मा॒ सिनं॑ भर॒थः सखि॑भ्यः ॥ ३.०६२.०१

इमाः- एताः। भृमयः- भ्रमणशीलाः। मन्यमानाः- मननशीलाः प्रजाः। वाम्- युवयोः प्रजाः। युवावते- यौवनवता बलवतेति भावः। तुज्याः- हिंसिताः। न। अभूवन्- अभवन्। येन। सिनम्- अन्नम्। सखिभ्यः- मित्रेभ्यः। भरथः- धारयथः। त्यत्- तत्। यशः। इन्द्रावरुणा- हे इन्द्रावरुणौ। क्व- कुत्रास्ति ॥१॥

अ॒यमु॑ वां पु॒रुत॑मौ रयी॒यञ्छ॑श्च॒त्तम॑मवसे॒ जोह॑वीति।

स॒जोषा॑विन्द्रावरुणा॒ मरु॑द्भिर्दि॒वा पृ॑थिव्या शृ॒णुतं॑ हव॒ मे ॥ ३.०६२.०२

अयम्- एषः। पुरुतमः- प्रभूतो यजमानः। रयीयन्- सम्पत्कामः। शश्चत्तमम्- सर्वदा। वाम्- युवाम्। जोहवीति- आह्वयति। सजोषौ- समानप्रीती। इन्द्रावरुणा- इन्द्रावरुणौ। ईशनाधिदेवतेन्द्रः। ऋताधिदेवता वरुणः। मरुद्भिः- प्राणविशेषैः। दिवा पृथिव्या- द्यावापृथिवीभ्याम्। मे- मम। हवम्- आह्वानम्। शृणुतम् ॥२॥

अ॒स्मे तदिन्द्रावरुणा॒ वसु॑ ष्याद॒स्मे र॒यिर्म॑रुतः॒ सर्व॑वीरः।

अ॒स्मान्व॑रू॒त्रीः श॒रणै॑रवन्त्व॒स्मान्हो॒त्रा भा॑र॒ती द॑क्षिणाभिः ॥ ३.०६२.०३

अस्मे- एतस्मै यजमानाय। इन्द्रावरुणा- हे इन्द्रावरुणौ। तत्- सा। वसु- सम्पत्। स्यात्- भवतु। अस्मे- एतस्मै। रयिः- दानयोग्यधनं भवतु। मरुतः- हे प्राणविशेषाः। सर्ववीरः- अयं यजमानः

सर्वसामर्थ्यसम्पन्नो भवतु । अस्मान्- नः । वरूत्रीः- श्रेष्ठा देवताः । शरणैः । अवन्तु- रक्षन्तु ।
अस्मान्- नः । भारती- भरणशीला । होत्रा- वाक् । दक्षिणाभिः- सामर्थ्येदानैर्वा । अवतु ॥३॥

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य । रास्व रत्नानि दाशुषे ॥ ३.०६२.०४

विश्वदेव्य- सर्वदेवात्मक । बृहस्पते- मेधाधिदैवत । नः- अस्माकम् । हव्यानि-
चरुपुरोडाशध्यानभावनादिहव्यानि । जुषस्व- सेवस्व । दाशुषे- दात्रे । रत्नानि- रमणीयभावनानि ।
रास्व- प्रयच्छ ॥४॥

शुचिमर्कैर्बृहस्पतिमध्वरेषु नमस्यत । अनाम्योज आ चके ॥ ३.०६२.०५

शुचिम्- शुद्धम् । बृहस्पतिम्- मेधाधिदैवतम् । अर्कैः- मन्त्रैः । अध्वरेषु- ध्वररहितेषु कर्मसु ।
नमस्यत- नमस्कुरुत । अनामि- नमितुमशक्यम् । ओजः- बलम् । आ चके- याचे ॥५॥

वृषभं चर्षणीनां विश्वरूपमदाभ्यम् । बृहस्पतिं वरेण्यम् ॥ ३.०६२.०६

चर्षणीनाम्- दर्शनानाम् । वृषभम्- वर्षकम् । विश्वरूपम् । अदाभ्यम्- अहिंस्यम् । वरेण्यम्-
श्रेष्ठम् । बृहस्पतिम्- मेधाधिदैवतम् । वन्दे ॥६॥

इयं ते पूषन्नाघृणे सुष्टुतिर्देव नव्यसी । अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते ॥ ३.०६२.०७

आघृणे- दीप्तिमन् । देव- पूज्य । इयम्- एषा । पूषन्- पोषक । ते- तव । नव्यसी- अभिनवा ।
सुष्टुतिः- शोभनस्तुतिः । अस्माभिः । तुभ्यम्- ते । शस्यते- कीर्त्यते ॥७॥

तां जुषस्व गिरं मम वाजयन्तीमवा धियम् । वधूयुरिव योषणाम् ॥ ३.०६२.०८

वधूयुः- वधूकामो वरः । योषणाम्- वधूम् । इव । ताम् । मम- मे । गिरम्- वाचम् । जुषस्व-
सेवस्व । वाजयन्तीम्- शोभनगतियुक्ताम् । धियम् । अव- रक्ष ॥८॥

यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पूषाविता भुवत् ॥ ३.०६२.०९

यः। विश्वा- सर्वाणि। अभि- आभिमुख्येन। विपश्यति- विविच्य विशेषतया पश्यति। भुवना-
भुवनानि। सम्- सम्यक् सङ्गमय्यैक्यभावेन। च। पश्यति। सः। पूषा- पोषकः सूर्यः। नः-
अस्माकम्। अविता- रक्षकः। भुवत्- भवतु ॥९॥

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ ३.०६२.१०

यः। नः- अस्माकम्। धियः- बुद्धीः। प्रचोदयात्- प्रेरयेत्। देवस्य- तस्य द्योतनशीलस्य।
सवितुः- प्रेरकस्य सूर्यस्यात्मनः। वरेण्यम्- सम्भजनीयम्। तत्। भर्गः- चैतन्यच्छविम्। धीमहि-
ध्यायामः ॥१०॥

देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या। भगस्य रातिमीमहे ॥ ३.०६२.११

वाजयन्तः- गतिकामाः। वयम्। देवस्य- द्योतनशीलस्य। भगस्य- भगवतः। सवितुः-
सूर्यस्यात्मनः। रातिम्- दानयोग्यसम्पदम्। पुरन्ध्या- पुरुधारणया। ईमहे- याचामहे ॥११॥

देवं नरः सवितारं विप्रा यज्ञैः सुवृक्तिभिः। नमस्यन्ति धियेषिताः ॥ ३.०६२.१२

धियेषिताः- धिया प्रेरिताः। विप्राः- मेधाविनः। नरः- उपासकाः। यज्ञैः- दानपूजासङ्गतिकरणैः।
सुवृक्तिभिः- शोभनमन्त्रैः। देवं सवितारम्- सूर्यमात्मानम्। नमस्यन्ति- नमस्कुर्वन्ति ॥१२॥

सोमो जिगाति गातुविद्देवानामेति निष्कृतम्। ऋतस्य योनिमासदम् ॥ ३.०६२.१३

गातुवित्- मार्गज्ञा। सोमः- रसाधिदेवता। जिगाति- गच्छति। देवानाम्। निष्कृतम्- संस्कृतम्।
ऋतस्य- सत्यस्य। योनिम्- सद्म। आसदम्- प्रपदनीयं स्थानम्। एति- प्राप्नोति ॥१३॥

सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे। अनमीवा इषस्करत् ॥ ३.०६२.१४

सोमः- रसाधिदेवता। अस्मभ्यम्- नः। द्विपदे चतुष्पदे पशवे। अनमीवा इषः-
आरोग्यकराण्यन्त्रानि। करत्- करोतु ॥१४॥

अस्माकमायुर्वर्धयन्नभिमातीः सहमानः। सोमः सधस्थमासदत् ॥ ३.०६२.१५

अस्माकम्- नः । आयुः । वर्धयन् । अभिमातीः- अहङ्काराणि । सहमानः- अभिभवन् । सोमः-
रसाधिदेवता । सधस्थम्- सदः । आसदत्- आसीदतु ॥१५॥

आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् । मध्वा रजांसि सुक्रतू ॥ ३.०६२.१६

मित्रावरुणा- मित्रावरुणौ । सुक्रतू- शोभनसङ्कल्पौ । घृतैः- क्षरणैः । गव्यूतिम्- चिद्रश्मिम् । मध्वा-
मधुरभावनया । रजांसि- लोकेषु । उक्षतम्- सिञ्चतम् ॥१६॥

उरुशंसा नमोवृधा महा दक्षस्य राजथः । द्राघिष्ठाभिः शुचिव्रता ॥ ३.०६२.१७

उरुशंसा- बहुभिः स्तुतौ । नमोवृधा- मन्त्रैर्वर्धमानौ । शुचिव्रता- शुद्धनियमसम्पन्नौ । द्राघिष्ठाभिः-
दीर्घस्तुतिभिः । दक्षस्य महा- सामर्थ्येन महिम्ना । राजथः- प्रकाशेथे ॥१७॥

गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम् । पातं सोममृतावृधा ॥ ३.०६२.१८

ऋतावृधा- प्रकृतिनियतिभूतसत्यवर्धकौ । जमदग्निना- ज्वलदग्निना । गृणाना- स्तुतौ । ऋतस्य-
प्रकृतिनियतिभूतसत्यस्य । योनौ- सदने । सीदतम्- उपविशतम् । सोमम्- रसम् । पातम्-
अनुभवतम् ॥१८॥